

COMEDIA

Premijera Dimitrijevićeve drame „Pirovanje“
u Zagrebu: Nina Vavra („Olga Marić“) i
Dubravko Dujšin („Nikola Cvijetić“).
— Atelier Tonka, Zagreb —

Премијера Димитријевићево драме „Пи-
ровање“ у Загребу: Нина Вавра („Олга
Марић“) и Дубравко Дујшин („Никола
Цвијетић“).

Сомоедија

излази сваког понедељника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Власник Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Београдска Опера

Царска Невеста

Опера у четири чина од Римски-Корсакова

(Премијера у Нар. Позоришту 13. јуна о. г.)

Чаробно мелодизни балет „Шехерезада“ био је, до сада, једини ствар по којој је наша публика познавала и поштovала једног од највећих представника модерне руске музике, **Римски-Корсакова**. Прошле суботе донела нам је наша Опера једно много крупније и значајније дело генијалног мајстора: сцеру „Царска Невеста“. Дело и иначе јако разнолико од оно блештавог и опојног источњачког балета: једна суморна, се верна, руска бајка, развијена, зналачки, чудесно, из руске на родне музике, из оних тамно страсних мушких хорова и болећивих, самртно тужних женских песама које од последњих неколико година, чешће, имамо прилике и ми да слушамо из устију популарних руских певача, уз звуке балалајке. Од тих чисто народних или баш и народских мотива изаткао је, са градио је **Римски-Корсаков** један музички поем сасвим великог стила, једну вагнеровски монументалну и рафинирану оперу која, истовремено елементарна и модерна, расна и опште-човечанска, представља једну од најсренијих реализација националне уметничке музике. Рекли смо „опера“ и „музички поем“ — вагнеровског стила — а не „музичка драма“: хтели смо тиме да укажемо на, можда, једини — иако, свакако, доста важни — недостатак тога дубоког и племенитог дела, па недостатак којим оно заостаје баш, па пример, иза великих драмских творевина Вагнерових којима иначе не уступа ни у каквом погледу — на недостатак праве, унутрашње драматичности, драмског ритма и, сасвим нарочито, драмске концепције. Један недостатак или, решимо, просто и објективно, једна особина која преовлађује у целој руској музици и уметности (књижевности, драми, напосле), уопште и која је, склада, условљена основном суштином саме руске психе. Епска ширма и лирска плума преплављају и потапају драмски акцент, драмску кичму концепције. Тако је и ова „Царска Невеста“, стварно, више нека симфонијска свита, неки драгоценни из дивних хорова и соло-арија но једна опера у строгом смислу речи. Услед тога, она са позорнице — дата још и њена необична опсежност — дејствује, некако, тешко, а на ширу публику, просто, заморно: за музичког зналица и гурмеа,

међутим, она представља најбогатију и најодабранију трпезу што се може замислiti, трпезу чији је сваки поједини залогај — сваки поједини акорд и сонорност — по једна најхранијија наслада и са које човек устаје чудесно поткрепљен и надахнут. Партитура „Царске Невесте“ је за сваког музичара једна неисцрпна руда најдрагоценјих поука техничких, стилских и опште-уметничких.

Либрето опере, на жалост, није па висини музике. Једна туробна, оперски-романтична љубавна историја из доба Ивана Грозног, са самим тим царем као љубавником чија изабрана невеста, Марфа, подлеже, отрована, баш у тренутку када треба да постане царица, мрачним и свирепим интригама, свога сбојаваоца, Грјазнога, своје супарнице, Љубаше и неког јеговитог травара или мађоничара, Бомелија који — разуме се — лиферије отров. Нешто као неки „Риголето“ у руској средини и у руским костимима који имају, свакако, своју нарочиту живописну драк и који су, пре свега, дали основе и повода за ону фасцинирајућу, меланхоличну руску музику којом их је **Римски-Корсаков** озарил и оживео.

Представа заслужује пуну похвалу — што је првенствено на заслугу диригента г. **Брезовшека** који је тешку и сложену партитуру „Царске Невесте“ проучио и асимилисао до њених последњих, најделикатнијих финота и управљао оркестром исто као и певачима, одиста, супериорно и виртуозно. Подупрели су га у том послу, најефикасније, солисти, од којих ћемо овде споменути само најглавније, ма да би приличило, готово, сваком поједином одати признање напосле. Марфу су креирале две од наших најбољих певачица: Гђа **Роговска** и Гђа **Волевач**, обе са великом љубављу и са великим, искреним успехом. Гђа **Роговска** осветлила је, нарочито и неодоливо, романтичну и драмску линију своје партије, док је Гђа **Волевач** дејствовала, првенствено, својим кристаличним, чудесним bel canto-т који је изазвао бурне аплаузе при отвореној завеси. Гђа **Пинтеровић**, која се већ прошиле сезоне, са својом Пиковом Дамом, оверила као права примадона, дала је сада, у партији Љубаше, поново, једну креацију најотменијег стила, вокално исто тако заокругљену и изразиту као и глумачки. Њена велика арија у првом чину (без оркестра) заслужила је у пуној мери оно громко пљескање са којом ју је премијерска публика примила. Широки музички и драмски замах Грјазнога нашао је једног достојног, силовитог и рељефног носиоца у Г. **Балабану** који је том својом креацијом учинио, такође, један велики корак на више.

Режија Г. **Павловског** била је живахна и досетљива. Декори Г. **Брајловског**, у првом и последњем чину лепи, укусно и богато стилизовани, у трећем чину мало штури, у другом, где је требало дати ваздуха, перспективе, природе, штимунга, недовољни, смущени, скучени. Балет у првом чину спремио је Г. **Фортунато** — одлично као увек.

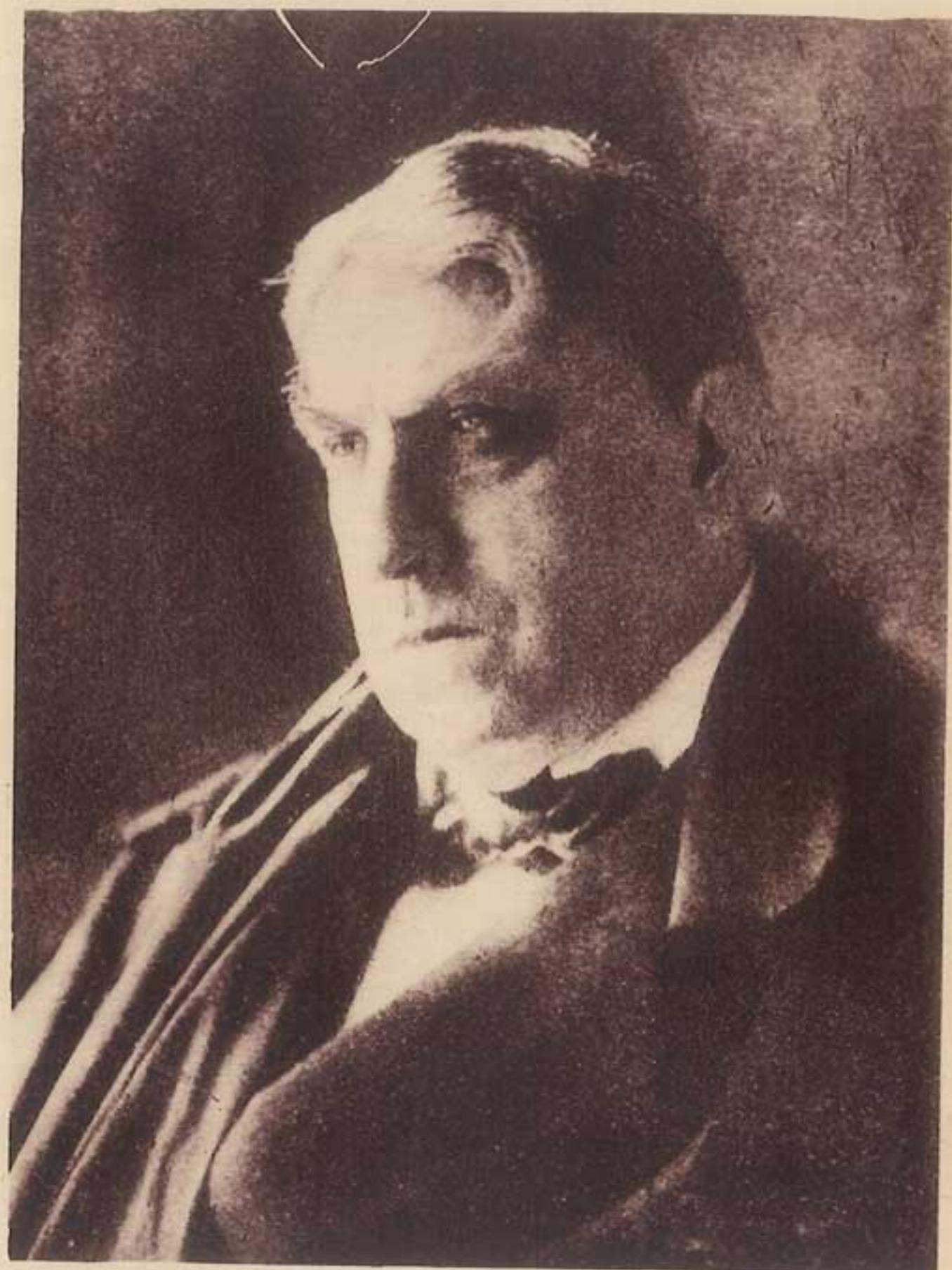
Тодор Манојловић.

Dubravko Dujšin kao Nikola Cvjetić u
Dimitrijevićevom „Pirovanju“, u Zagrebu

— Foto Tonka, Zagreb —

Дубравко Дујшин као Никола Цвијетић
у Димитријевићевом „Пироварњу“, у
Загребу

Lucien Guitry, највећи француски глумач,
умро је недавно у Паризу

Лисјен Гитри, највећи француски глу-
мац, умро је недавно у Паризу

Београдска Драма

Нарцис

Драма од Брахфогла у пет чинова.

(Реприза у Нар. Позоришту 18. о. м.)

Ова сентиментално и наивно-филозофски (мало по узору „Хамлете“) зачињена, типично немачка историјска драма пролазила је у последњим деценијама прошлога века, триумфално, преко свих немачких позорница и стигла је још тада и код нас где ју је, нарочито, популарисао први српски креатор њене насловне улоге: пок. **Д. Ружић**. Од онда су сви наши бољи карактерни глумци — исто као и њихове немачке колеге — радо играли Нарциса који је, стварно, једна врло ефектна и благодарна улога. Тако и **Г. Исајловић** није могао одолети, а да нам не донесе, сада, још пред крај сезоне, и свога Нарциса. Донео га нам је, уосталом, у веома дискретном и укусном облику, вешто дотерана и углађена, тако да су и његове најдебље рогобатности дејствовале још као неки симпатични архаизми или хуморизми. **Г. Исајловић** играо је главну улогу, а водио је, уједно, и режију. Као глумац, он је дао је пу зрељу и искреним осећањем надахнуту креацију, као редитељ, он је успео да створи неколико живописних и отмено стилизованих слика из Помпадуриног и енциклопедистичког Париза, свакако боље и тачније но што их је сам писац замисlio био.

Поред **Г. Исајловића** трудио се још цео један низ глумаца да дâ реалности тој илузорној историји, при чему су понеки показали одличне и пажње достојне квалитете. Тако, пре свих осталих, Г-ђа **Врбанић** чија је Помпадура имала велику трагичну линију и понеки дубоко истинити крик бола и срџбе. Г-ђа **Ризнић** унела је много топлоте и природности у конвенционалну и лажну фигуру Доре Кинолове. **Г. Гавриловић** дао је једног достојанственог Шоазела, **Г. Ристић** једног маркантног, оптргот Дибарија. И остали били су већином, на свом месту, занимљиви.

Публика је примила комад са интересовањем и пљескала много **Г. Исајловићу** и осталим главним представљачима.

Тодор Манојловић.

Музички живот у Београду

Палестринина «Missa Papae Marcelli»

У недељу, 14. о. м. пред подне сакушили су се сви љубитељи озбиљне музике у Нар. Позоришту, па један сасвим особити концерт-матине. Изведена је на истоме Палестрининија славна „Служба Папе Марчела“. Заслуга је — непрецењива

заслуга — Првог Беогр. Пев. Друштва и његовог диригента Г. **Матачића** што смо чули, најзад, и овде у Београду то величанствено ремекдело најгенијалнијег старог италијанског композитора који је назван и који је, стварно, био „Микеланђело музике“. Интерпретација таквог једног дела спада у највеће и најтеже задатке што се могу, уопште, поставити једном збору. Чудесно, архитектонски сложено и преутанчано вокално ткиво те „Службе“ може да оживи у пуном свом сјају само кроз грла најшколованијих певача и под палицом једног истакнутог диригента. То ваља имати на уму, ако хоћемо праведно да оценимо оно што су нам наши интерпретатори пружили. Г. **Матачић** дириговао је зналачки и надахнуто, ус певајући, својим дубоким осећањем и дивним полетом, да заокружли и да истера линију и онде где је, са обзиром на дату му средства, то изгледало, готово, немогућно. Наравно да још и тако нису засветлиле баш све инстансе и финиће, али је главна структура дела била дата јасно, солидно и са једном драгоценом стилском верношћу.

Публика је танута и усхићено пљескала симпатичном диригенту као и ваљаним певачима.

Т. М.

Београдски уметнички живот

Уметнички концерти у идућој сезони

Једна група уметних и вредних импресарија спремају за идућу сезону више лепих изненађења за нашу публику, жељну европских сензација.

Они у велико припремају читав низ концерата за идућу сезону само највећих европских уметника светског гласа.

Тако за сада су већ утврђени ови датуми и ова имена.

Чувени бас-баритон Георгије Бакланов, један од најбољих садаљих певача које Европа има, даје у Београду свој концерат 9. октобра.

Карл Ествиг концертује 12. септембра.

Лео Слезак, стара симпатија Београда, цењени тенор бечке Опере даје више концерата у марту 1926.

Тино Патјера, наш Далматинац, певач европског гласа, који је прошле године певао и у Америци са огромним успехом, даје у мају 1926 више концерата.

Јан Кубелик, познати светски виртуоз на виолини, који је пре неких двадесет година посетио последњи пут Београд, доће опет у априлу 1926.

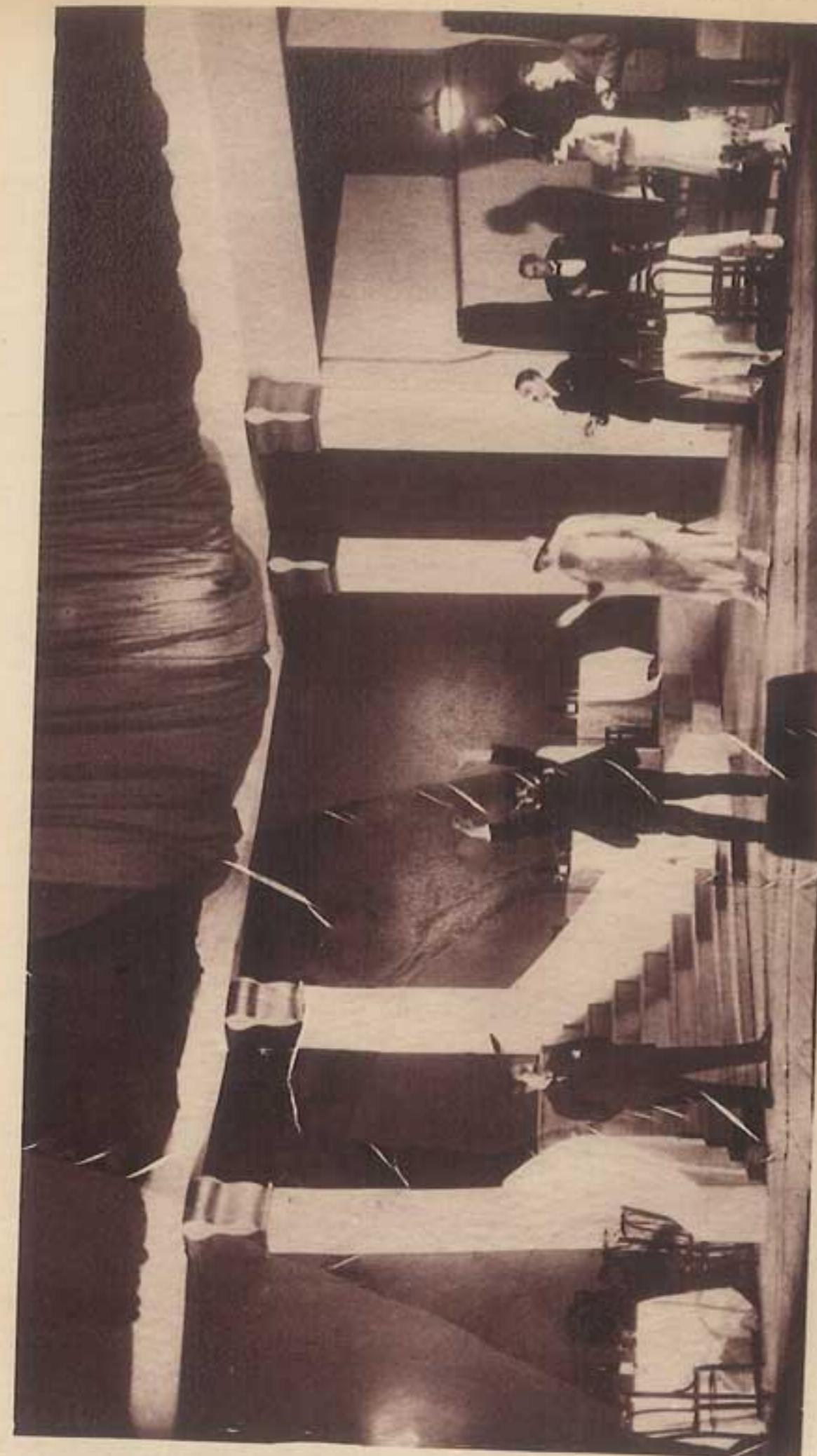
Са Шаљапином, великим певачем Русије, који у целом свету даје концерте и гостује по највећим операма са огромним успехом.

Premijera Dimitrijevićeve drame "Pirovanje" u Zagrebu: Nina Vavra kao Oiga Marić i Tito Strozzi kao Dr. Matula u I. činu. Režija Dr. Branka Gavelle; inscenacija Vasilija M. Ulijanjićeva.

— Foto Tonka, Zagreb —

Премијера Димитријевићеве драме „Пироvanje“ у Загребу: Нина Вавра као Оига Марић и Тито Строцци као Др. Матуља у I. чину. Режија Др. Бранка Гавеле; инсценација Василија М. Уљанићева.

Dimitrijevićeva drama "Pirovanje" u Zagrebu: Finale III. čina. S lijeva na desno: Papić, Pavlović, Vavra, Šuleantić, Strozzi, Stiplošek, Grünhut, Feller. Režija Dra. Branka Gavelle; inscenacija Vasilija M. Ulijanićeva.

— Foto Tonka, Zagreb —

ним успехом, воде се још преговори, али ће и он доћи крајем идуће сезоне у нашу престоницу.

У овом броју доносимо слику такође велике симпатије Београда, цењеног пијанисте Емила Сауера. Он даје своје концерте у Београду 4, 6 и 8 новембра.

Још су у преговорима извесна гостовања са уметницима, чија ће појава у Београду изазвати највећу сензацију.

Уз наше слике

Одликовање г. Драг. Поповића, суплера београдског Народног Позоришта

Приликом своје прославе двадесетпетогодишњице глумачког и шаптачког рада, г. Драг. Поповић, члан и суплер београдског позоришта, одликован је орденом Св. Саве петог реда.

Лукијан Трифунов-Бранковић

Прошлога месеца давата је први пут у Новосадском Народном Позоришту шала у једном чину „У хaremу“ од познатог војвођанског комедиографа Лукијана Трифунова Бранковића.

Како је ова шала имала великог успеха код Новосадске позоришне публике, то је Управа позоришта окуражена тим покушајем, узела да спрема од г. Бранковића још три шале у по једном чину и то: „Мандарин“ „Помоћу тетке“ и „На углу“.

Новосадско Народно Позориште

Премијере нашег најстаријег позоришта

Новосадско Народно Позориште завршава ову сезону младалачком енергијом која ни на овим врућинама не клоне.

Тако, прошле недеље дата је премијера „Драгана“ од Евгена Бријеа, у режији г. Добрице Милутиновића, који се овде налази на лечењу. г. Милутиновић је играо Андреа, а Драгану г-ђа Кранчевић. Комад је необично успео и даван је три пута узастопче (што значи за Нови Сад велики успех). Сам г. Милутиновић поздрављен је врло срдачно од новосадске публике, и тако обновио и учврстио старе симпатије, које су у овоме граду од увек гајене према њему.

Ове недеље даје се премијера дуго очекиване оперете „Фраските“, о којој је „Comoedia“ већ писала.

Затим се спрема у велико „Мала Бираги“ са г-џом Бобићевом, као гошћом у насловној улоги. Режираће г. Веснић..

Крајем сезоне даће се Стеријини, увек савремени „Родољупци“ у режији г. Милутиновића.

Није без интереса поменути једну позоришну новост за Нови Сад. Пошто су у граду настале велике врућине, управа позоришта дошла је на идеју да представе даје не више у згради позоришној, већ у башти хотела „Краљице Марије“, т. ј. пред самим улазом у позориште. Простор пред позоришном зградом испуњен је седиштима, а аула позоришта за позорницу. Репертоар су оперете са лакшом техничком спремом и француске комедије.

Ова идеја управе позоришта за сваку је похвалу.

Варшавска позоришта.

Театр им. Фредри

Сва позоришта у Варшави груписана су мање више у центру места. То је обично тежња великих вароши, да сконцентрише све културне институције у једној тачци најживљег кварта. И баш због тога популарни театар, који носи име по пољском Молиеру-Фредри, заслужује на неоспорно битисање, јер пружа обилно прилике становницима престоничког кварта од Јерузалимске алеје све до Мокотова, за уметничко уживање у представама вишег стила. Своју мисију испуњава то позориште — и ако без материјалне помоћи државе и општине — на један завидљив начин, захваљујући енергији и одушевљењу свога директора Ј. Павловског, као и талентираној спреми читавог ансамбла. Историја постанка датира од недавна. Кад је општина у своје време затворила Театар имена Богуславског, нашао се на улици Варшаве већи број спремних и добро унграњих артиста и артифиција без положаја, а пошто је требало мислити о „хлебу насушном“ створили су ad hoc Театр им. Фредри, који је онда више од године дана (давајући једанпут недељно представе) борио се за опстанак. Пребродивши велике тешкоће, уложивши неоцењене напоре артисти су сами ударили темељ за будућност овом позоришту, које иступа данас не само са свакодневним преставама него сваконедељним премијерама-свршеног литерарног значаја. Са тим преокретом, у директној је вези избор на положај директора г. Јана Павловског. Он је, као рутиниран театролог нашао згодан начин да привеже талент, енергију и истрајност својих чланова са „префињеним“ захтевима публике и критике. И тако је постало позориште у којем се ове сезоне ради врло интензивно — а које је поред свих материјалних тешкоћа у Варшави, најјефтиније, дакле најприступачније.

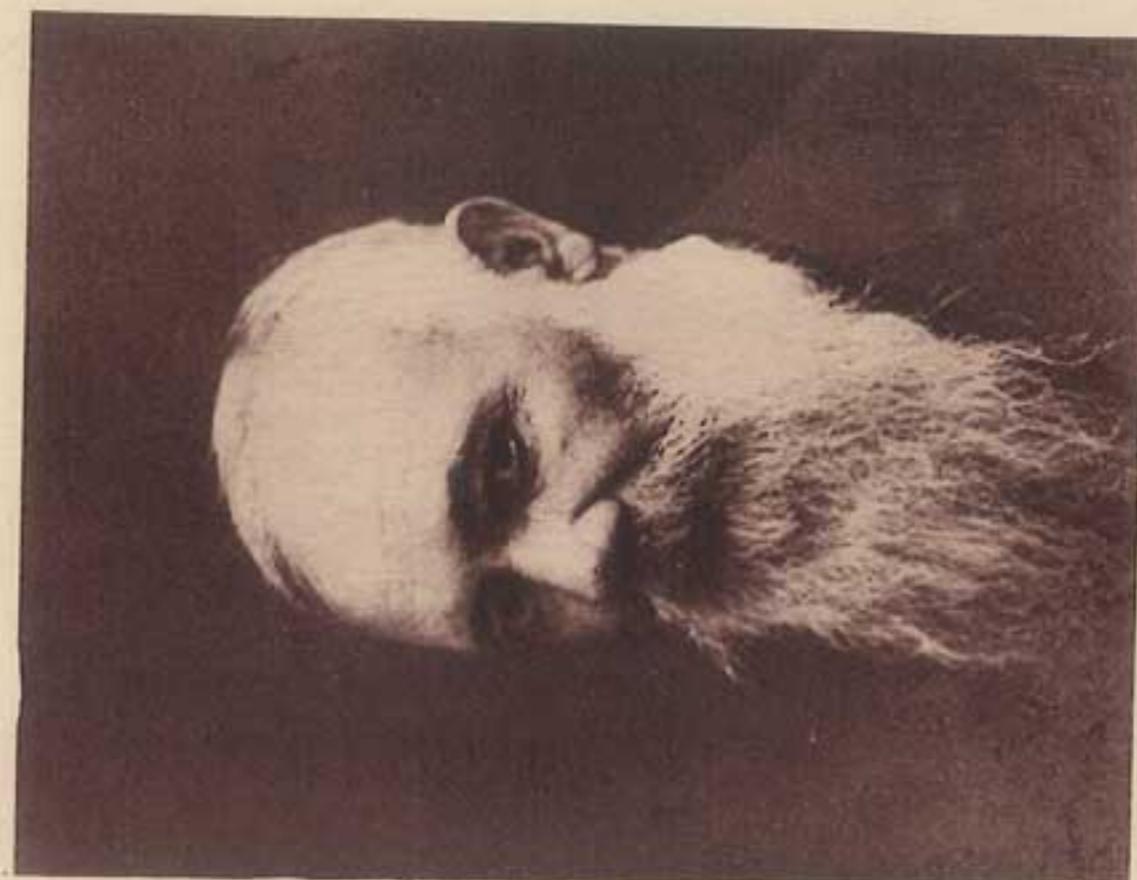
Сталан персонал није многобројан, али га допуњују разна гостовања. У сталан персонал убрајају се г-ђе: Соко-

Sarajevsko Narodno Pozorište: "Govor ptica", komedija u 3 čina.
S lijeva na desno: Sabud (Ilić), Abisog (Bogdanova), Salomon (Novaković), Nadzornik palate (Đurković).

— Foto g. Arsenović — Sarajevo. —

Sarajevo Narodno Pozorište: "Govor ptica", komedija u 3 čina. S leva na desno: Sabud (Ilić), Abisog (Bogdanova), Salomon (Novaković), Nadzornik palate (Đurković).

Trifunov-Branković, poznati vojvođanski komediograf, čija omeđija "U harem" igrala nedavno s uspјenjem u Novom Sadu. — Drag. Popović, član beogradskog Narodnog Pozorišta, kao Izelmann u komadu "Kod bijelog konja", prigodom avoje 25-godišnjice.

Лукчјан Трифунов-Бранковић, познати војвођански комедиограф, чија се комедија "У хarem" играла недавно са успехом у Новом Саду. — Драг. Поповић, члан београдског Народног Позоришта, као Хинцелман у комаду "Код белог конја", приликом своје 25-годишњице.

ловска, Богусињска, Орденканка, Кшивицка, Домбровска, Ружањска, Драчевска, Татаркиевичувна, Мурска и Борковска; од артиста г. г. Павловски, Зијембињски, Сташевски, Дашевски, Јаржевски, Орловски, Риђевски, Бригиевић, Збијержињски, Мајхржињски и Сулиговски. Као гости иступају: г-ђа Ирена Солска и Иза Козовска, а од господе М. Бај-Рицевски, бивши члан театра „Розмантони“.

Од почетка сезоне дане су следеће ствари: Ст. Кнеджињски „Некако ће бити“, Герик „Фоњини сватови“, Рушковски „Чија је кривица?“ Даље „На дну“, „Брак Лоле“, „Чувена расправа“, „Добро скројени фрак“ „Большевичка агенткиња“ и т. д. и т. д. Једном речји г. Павловски сервира публици најразноврсније ствари од шале и лакрије до мелодраме — да види како публика на коју ствар реагира. Вреди забележити да ансамбл позоришта попуњује се из дана у дан све бољим силама, да се ради марљиво без престанка стварајући театру им. Фредри добру сцену и добар репертоар.

Варшава, јуна 1925.

B. Николић

Мале вести из света

Трг Едмона Ростана у Паризу

Ових дана је у Паризу један мали трг на булевару Сен-Мишела добио своје ново име: Трг Едмона Ростана. Тако је учињена пажња једном великом француском песнику и драматичару, познатом писцу „Сирана од Бержерака“.

Болест Габриела Данунција

Габриел Данунцио, славни талијански песник и драматичар, који се баш недавно настанио у чувеној вили Саргнано на Гардском језеру, разболео се доста тешко од инфлуенце. И ако његова околина не стражује за његов живот, ипак се могу очекивати компликације с обзиром на његову физичку изнуреност која се опажа већ од дужег времена.

Велике борбе с биковима у Паризу

Недавно су у Паризу почеле чувене борбе с биковима у арени „Буфало“. Француска влада од дуго времена забрањила је ове игре због учестваних смртних случајева тореадора, али је сада због велике изложбе, дозволила и ову сурову игру.

Театрофон у Лондону

Дирекција лондонских позоришта и British Broadcasting Company потписали су уговор да ова театрофонска компа-

нија има права пружити у току идуће сезоне двадесет шест великих оперских дела својим абонентима преко телефона без жица. Трансмисије биће петком и суботом и неће трајати дуже од једног сата.

Позориште у природи

Већ одавно се осећа потреба за ширим простором за игру но што је обична данашња позорница. Нова модерна експресионистичка драмска дела траже и више простора и више техничких средстава но што се то може пружити на данашњој позорници, па ма она била и најмодернија — покретна. Отуда се јавила потреба за позориштем у природи, у коме се добијају без ибаквих тешкоћа много веће димензије и перспективе.

Што се тиче старог репертоара, данас се нарочито обраћа пажња у модерној режији на изванредни ефекат сукоба маса, затим на брзину промене места као и за свежину реалности сценаријума.

Дакле и нова и стара режија тежи ка отвореној позорници — позоришту у природи.

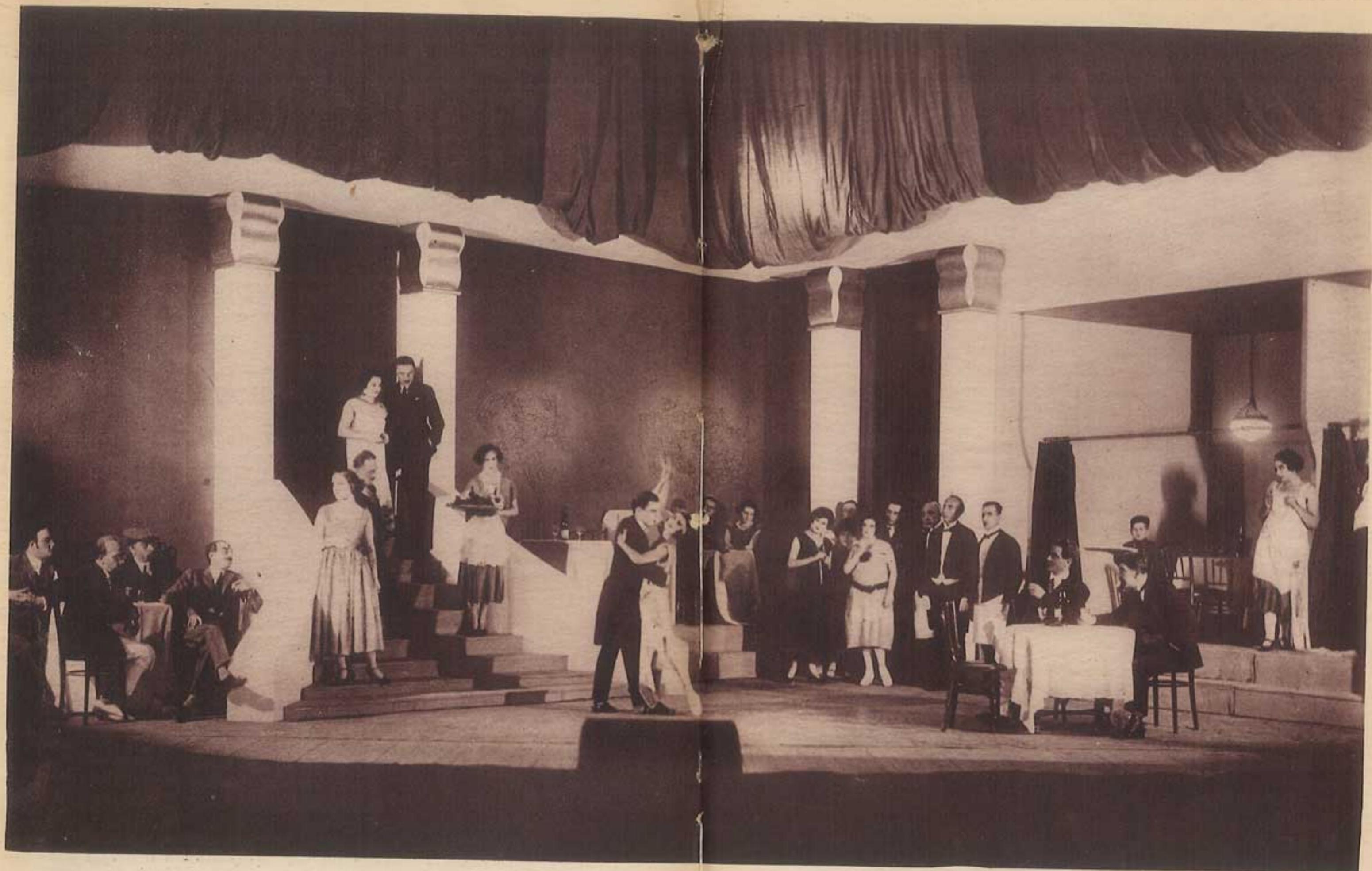
Тако су недавно у Прагу, давали на Шарци, драму „Дон Кихот“ (према роману) у коме се најјасније осетила та тежња за створеном позорницом.

На начин на који се играле некада мистерије на средњебековним трговима, покушано је и овога пута — и успело се сјајно, могуће баш зато што је режија била схваћена у најмодернијим линијама. Сва она пародијска снага тако чудних момената дошла је до савршеног изражаваја.

Позорница, која ће у себе примити те доживљаје да их рефлектује у њиховој најестрактнијој слизи, мора умети наћи места за све моменте. То изврсно решава баш ово природно позориште.

Још пре почетка представе све промене биле су намештене на уздигнутом подијуму, и Дон Кихот је прелазио с једне на другу етапу да изврши акт који је потребан. Овај начин на сценације даје могућност публици да у исто време има преглед свих сцена. Дон Кихот тако колосално егализује харлекинство свог типа и генијалност свога карактера да публика хипнотизана аплаудира.

Позориште у природи добро је модернизовано средство за успешно приказивање ствари у колективном и сценски реалдогађаја, већ и генијални преглед ствари без обзира на детаљ.

Премијера Димитријевићeve драме „Пirovanje“ у загребачком казалишту: III. чин, ensemble.
Режија Dra Branka Gavelle; инсценација Василија М. Уљанишчева.

— Foto: Atelijer Tonka, Zagreb —

Премијера Димитријевићeve драме „Пiroвање“ у Загребачком Казалишту: III. чин,
ансамбл. Режија Dra Branka Gavelle; инсценација Василија М. Уљанишчева.
— Foto: Атеље Тонка, Загреб —

Позориште јре љедесећ ћодина

Стари репертоар

Интересантан је репертоар наших позоришта седамдесетих година прошлога века. Он тако јасно карактерише укус и културни ниво тога времена.

Ранијих година, у првим српским позориштима, репертоар искључиво морално-патриотске тенденције и слабо даје искључиво уметничке, „световне“ ствари.

Почетком шестетих година уводи се романтични репертоар, који нам доноси све могуће немачке сладуњаво-плачевне драме и комаде „с певањем“, тако да око седамдесетих година прошлога века репертоар наших позоришта добија свој заокругљен и дефинитиван изглед.

Не рачунајући нашег Стерију, чија су дела права база у свем том дугогодишњем оригиналном и преводном репертоару, данас је сва та данашња листа — сем неколико великих писаца свих времена — више него комична, и готово сва заборављена. Још интересантнија су тадања тако звана «интермеџа», тачке које су стављане у програм између чинова, разна соло-певања, као на пример, дуети из опере «Боасиске вештице» или соло из опере «Роберт ћаво». Забележен је случај, да једно вече један уметник свирао на фрули између чинова.

Комади с певањем били су толико популарни, да су у она времена — без сумње најрадије и гледани. Колико је овај репертоар био популаран, и то највише због песама, сведочи нам једна лепа анегдота која се често догађала великим уметнику, пок. Пери Добриновићу. Кад је он седамдесетих година па и доцније путовао по Бачкој и Срему, и играо у мањим местима, у комаду „Саћурица и шубара“, слепца који пева уз гусле; чим би довршио песму о „Краљевићу Марку“ сва публика би одушевљено тражила да понови. Па пошто би поново завршио, публика би молила да понови још један пут „макар и не играли глумци даље“. Дакле цео комад је био споредно, главно су биле песме у њему.

Што се тиче београдског позоришта, оно је у то време, крајем шесетих година, са уласком у своју нову, праву позоришну зграду, тек почело своје развијање и наше глумачке уметности и наше драмске лигуратуре.

Оригинални репертоар прве позоришне сезоне у овој згради, састављају дела Стерије Поповића, која ну раније већ била играна, затим две историјске драме с

Матије Бана, по једна од Малетића и Драгашевића и најзад Јовановића-Змаја «Шаран» комедија у једном чину. То су бар оне оригиналне ствари које су оставиле трага у историји српске књижевности, а поред њих било је и више таквих комада који ни онда нису представљали никакву вредност.

Доцније, свака сезона доносила је неко оригинално дело. Тако од најинтересантнијих су оне ствари, које су доцније заузеле видна места у нашој историји књижевности као Јакшићева „Јелисавета“, «Сеоба Србаља», Костићев „Максим Црнојевић“ и све Трифковићеве комедије. Затим ту су неке драме већ заборављене, Милана Јовановића-Морског, Владана Ђорђевића, Стојана Новаковића и других.

Што се тиче превода, по програмима сачуваним из тих времена, закључује се да се није имало ни много укуса ни великог избора. И ако наилазимо на крупна имена светске литературе Шекспира, Молијера и Шилера, па затим на тадање величине, које данас више нису то, као Скриба, Коцебуа и Грилпарцера, згранућемо се врло често пред неким данас апсурдним лакријама и сентиментално-мистичним стварима.

То прво време у новој згради, отприлике од 1869 до ратова с Турцима, испуњено је ипак лепим радом. То време када је и сама позоришна публика била таква, каква би се и данас по своме одушевљењу и љубави према позоришту могла пожелети. Из тога су времена и наши велики глумци: Бачвански, Тоса Јовановић, Гргурова и други.

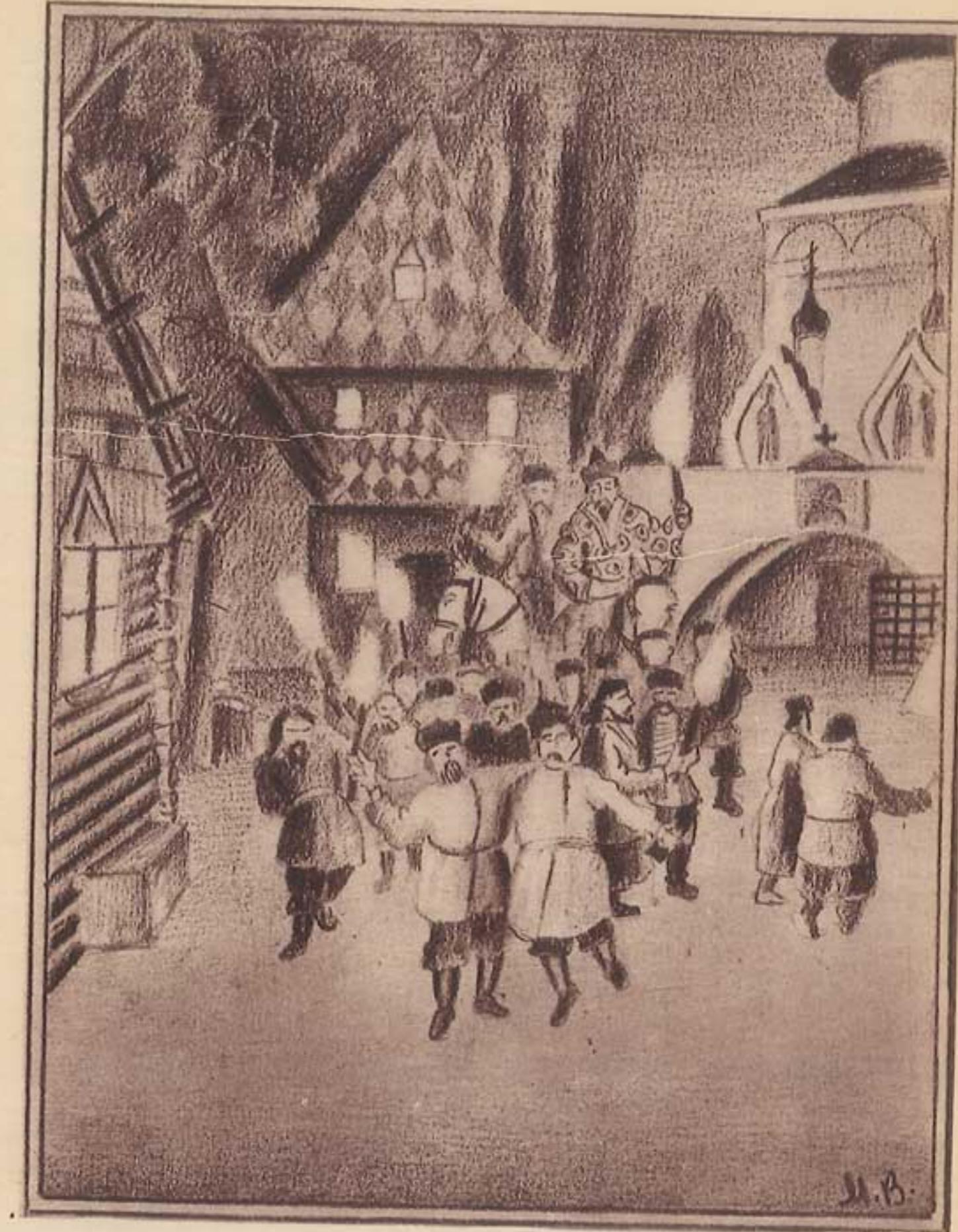
За време од пет година док трају ратови с Турцима (од 1875 до 1880) позориште је у застоју. У то време имамо само један оригинал, и то од Ђуре Јакшића «Станоја Главаша».

Карактеристично је упоредити репертоар наших позоришта са репертоаром позоришта у Загребу истих година.

Јануара 1873 Загребачко Казалиште пружа велике опере: «Риголета», «Фауста», «Трубадура» и «Продану невесту». А у исто време новосадско и београдско позориште даје »Париског колотера«, »Рукавицу и лепезу«, »Анђела у поноћи«, »Сељака и племића«, »Карташа«, »Драмске лудорије«, »Зазидани прозор«, »Ђешу, Нешу и Јешу«, »Жену што кроз прозор скаче«, »Кућну капицу др. Фауста«, »Сплеткашевића«, „Старог баку и његовог сина хусара“ и т. д. Па ипак не треба заборавити да су Шекспир, Молијер и Гете често играли упоредно са овим комадима.

Premijera "Carske Nevjeste", opere Rimskog-Korsakova u Beogradu. Prizori iz I. čina: 1. Likov (Gukasov) i Maljuta Skuratov (Jovanović) na gozbi kod Grjaznog; — 2. Narodni svirači; — 3. Balet. Crtež olovkom sa I. galerije, na premijeri, g. Miloša Vuškovića, slikara.

Премијера „Царске Невесте“, опере Римског-Корсакова у Београду. Призори из I. чина: 1. Љиков (Гукасов) и Малјута Скуратов (Јовановић) на гозби код Грјазног; — 2. Народни свирачи; — 3. Балет. Цртеж писаљком са I. галерије, на премијери, г. Милоша Вушковића, сликара.

Sa premijere „Carske Nevjeste“ u Beogradu: grupa opričnika u II. činu. Crtež olovkom na premijeri, sa I. galerije, g. Miloša Vuškovića, slikara.

Са премијере „Царске Невесте“ у Београду: група опричника у II. чину. Цртеж писаљком на премијери, са I. галерије, г. Милоша Вушковића, сликара.

Разлика између репертоара загребачког позоришта с једне стране, и новосадског и београдског с друге појмљива је када се само подсетимо какав је културни и друштвени ниво био у то време у Загребу, Новом Саду и Београду. Док је у Загребу био културни живот у јеку, у Београду су били још Турци.

H. T.

Позоришна књижевност

Милан Чекић: *Позориште.* — Изашла је из штампе врло интересантна збирка чланака и студија о позоришту и режији, под насловом „Позориште“ од нашег познатог и цењеног позоришног стручњака, г. Милана Чекића.

Књигу је издао Месни Одбор Удружења Глумаца, и њен приход намењен је подизању Глумачког Дома.

Никола Т. Ђурић: *Војвода Дојчин.* — Познати наш драмски писац г. Никола Т. Ђурић објавио је ових дана своју нову трагедију «Војводу Дојчина». Комад је у пет чинова и писан у стиху.

Bilješka

У članku „Zašto?“ u 42. broju beogradskog izdanja Comoedie, od 14. juna 1925, potkrale su se neke krupnije greške, koje mijenjaju ili zamršuju smisao pojedinih mesta.

Molimo naše čitaoce da prime k znanju da je ispravljen članak objavljen u zagrebačkom izdanju „Comoedie“, broj 43

Komična opera „Soročinski sajam“ M. Musorgskoga

(PRED PREMIJEROM U ZAGREBU).

Sudbina je htjela, da sva važnija djela Musorgskoga, a to su u prvom redu njegova operska djela, nisu mogla do danas da dodju na scenu u svojoj originalnoj formi, kakvu je bio zamislio i djelomično realizirao autorov genije.

Poznata nam је историја о priredbama Musorgskijevih opera „Boris Godunov“ i „Hovančina“ od strane velikog ruskog majstora N. Rimskog-Korsakova, kojemу novija kritička

istraživanja upisuju u grijeh mnogo toga samovoljnog na štetu originalne autorove koncepcije.

O operi „Soročinski sajam“ vrlo je мало javnost znala, osim nekoliko zasebnih komada, koji су u priredbi i instrumentaciji Ljadova bili štampani kod ruske naklade W. Bessel.

Kakva је dakle судбина nedovršene opere Musorgskoga „Soročinski sajam“? Da li zaista postoji jedna opera Musorgskoga tog imena ili postoji samo nekoliko fragmenata, koji су били napisani за projektiranu buffo-operu?

Evo historijata ove opere Musorgskoga: Godine 1875. Musorgski bavi se mišiju, da komponira jednu ukrajinsku pučku operu za svog prijatelja, basistu O. Petrova. On se baci na posao sa mnogo žara, nastojeći prije svega da se prilagodi osobitom karakteru ukrajinske pučke pjesme, koja se bitno razlikuje svojim melodičkim i harmonijskim oblikom, te svojom ritmičkom strukturom, od pučke pjesme sjevera, prave ruske pjesme, s kojima su upoznali Еlenu Glinku i slavna „petorica“. Sam Musorgski dade se na sakupljanje brojnih ukrajinskih pjesama i sakupi tako vrlo interesantan materijal, kojim se је kasnije znatno poslužio.

Jedne večeri, 19. maja 1877. god., kod samog Petrova, on skicira scenarij Gogoljeve priče, kojeg nije više mijenjao. Ali kompozitor nije mogao da muzički dovrši svoje djelo; prva čina skoro je potpuno dovršio, a od ertćeg ostavio je nekoliko fragmenata i škica. U planu Musorgskoga trebao je treći čin da imat dve slike, ali se je kompozitorova muzika od svega toga svela na dumku Parasje i na glasoviti hopak.

Kada je „Soročinski sajam“ došao prvi put na scenu, na „Slobodnom teatru“ u Moskvi god. 1913., izostavili su potpuno treći čin. Djelo, ovako reducirano, nije imalo uspjeha. Godine 1916. doživi reprizu na „Muzikalnoj drami“ u Petrogradu. Kompozitor Cezar Klijui bio je djelo orkestirao i napisao scene, koje su falile; on je taj posao izradio ne mareći, da se prilagodi stilu Musorgskoga. Rezultat je bio očajan: sladunjave i banalne Klijujeve fraze, umetnute u djelo Musorgskoga, proizvole su mučan dojam, a kadkada komičan i tamo, gdje autor zastalno to i sam nije htio. Treći čin bio je loša francuska komična opera bez ikakvog ukrajinskog ili ruskog kolorita. Ovakov „Soročinski sajam“ doživio je par izvedaba. Klijui bio je potpuno izkvario Musorgskoga.

Operu „Soročinski sajam“, kakvu danas imademo, scenički i muzički uredjenu i dovršenu, moramo da zahvalimo ruskom muzičaru N. Čerepnju, vrsnom instrumentatoru, koji je znao da slijedi i poštuje muzičke misli Musorgskijevog genija, i da nam pruži scensko muzičko djelo dostojno autora „Boris Godunova“. Čerepnjina je priredba kud i kamo superiornija od Klijujeve: ovaj je bio začepio rupe muzikom vlastitog proizvoda, dočim je Čerepnjin potpuno o takovog na-

Skopsko Narodno Pozorište u Prizrenu: IV i V čin „Boj na Kosovu“ — predstava za narod.

— Фотографија Коро — Призрен —

Skopsko Narodno Pozorište u Prizrenu:
1) Upravnik g. Rad- Karađić, 2) g. Hadži Lj. Patriotić, predsj. kazališnog Odbora; 3) g. Lazić, trgovac, član Kaz. Odbora. i ostali članovi Skopskog Nar. Pozorišta. — „Boj na Kosovu“ predstava za vojnike i učenike

Скопско Народно Позориште у Призрену:
1) Управник г. Рад. Карадић, 2) г. Хаџи Љ. Патриотић, пред. Позор. Одбора; 3)
г. Лазић, трговац, члан Позор. Одбора,
и остали чланови Скопског Нар. Позоришта. — „Бој на Косову“, представа за војнике и ђаке

čina odustao: on je posvuda upotrebio teme, skice i materijal (pućke pjesme) Musorgskoga. Najteži je bio posao kod trećeg čina od kojeg je Musorgski ostavio, za obadvije projektirane slike, samo dumku i hopak. Čerepnjin odluči, da se odrekne namisi Musorgskoga o dvjema slikama; njegov treći čin nema nego jednu sliku, koja traje svega četvrt sata, a počinje sa dumkom Parasje i završava sa poznatim hopakom.

Instrumentacija Čerepnjina jasna je i elegantna, te dopušta da jasno izbiju obrisi ove muzike, koja je daleko od brillantnih efekata, držeći se (kako sam Čerepnjin veli) u instrumentaciji stila kompozitora ruske nacionalne škole, koji je vladac za vrijeme kad je ta opera nastala. U ovakvoj doličnoj današnjoj priredbi Musorgskijeva opera „Soročinski sajam“ doživila je svoju prvu uspjelu izvedbu, na francuskom jeziku, u Monte Carlu 17. marta 1923. pod vodstvom samog Čerepnjina, komu je sva kritika priznala velike umjetničke zasluge kod definitivne izradbe ovog komičnog remek-djela Modesta Musorgskoga..

Sadržaj opere „Soročinski sajam“ uzet je iz istoimene pričovjete Gogolja. Opera je imala da počne sa kratkom introdukcijom, koju je Musorgski nazvao „Vrući dan u Ukrajini“. Ovaj preludij sačuvan je u skicama) u kojima je Musorgski bio naznačio i samu instrumentaciju, po kojima ga je Čerepnjin izradio.

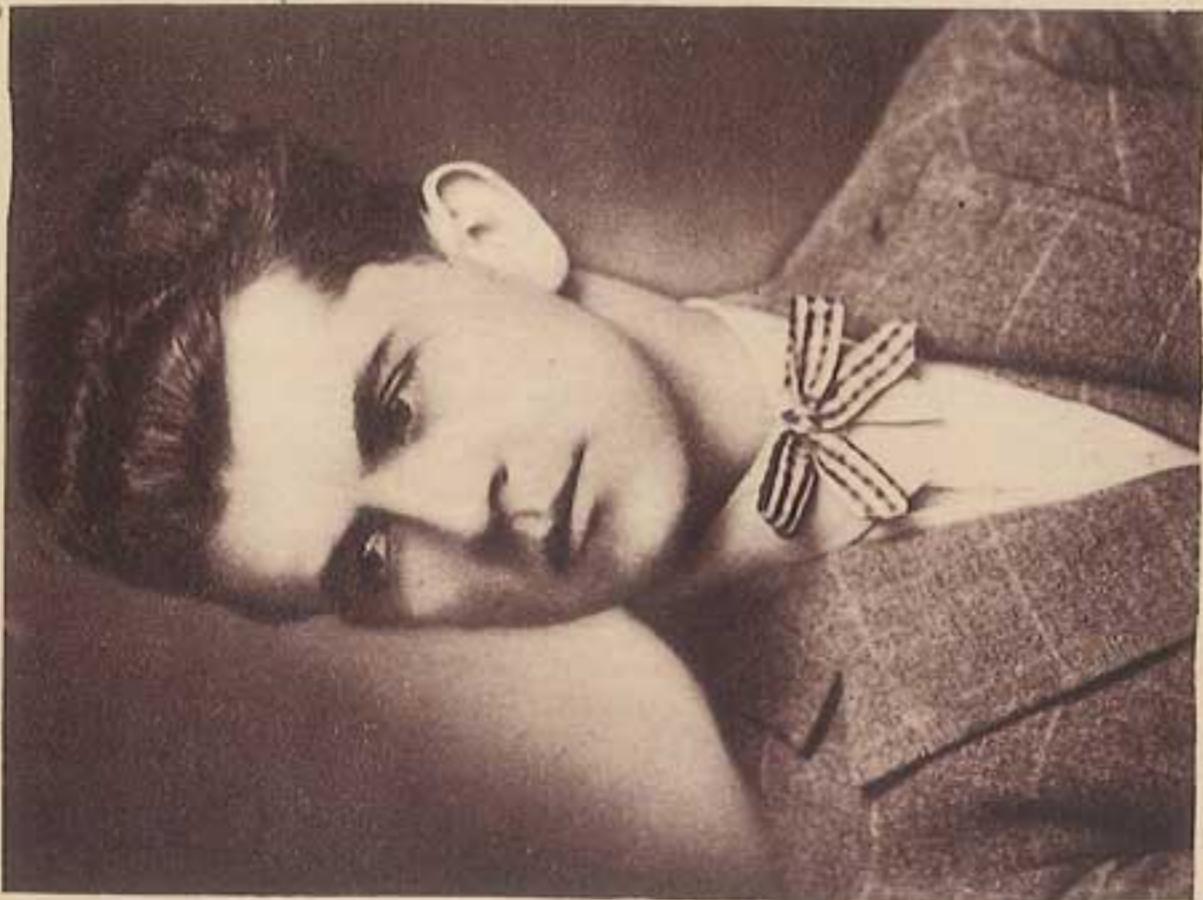
Prvič i n počinje sa bukom sajma; trgovci, trgovkinje, kocijaši, cigani, židovi, momci i djevojke, sve se to isprepletalo u životu vašarskog vrevu vrućeg ljetnog dana. Cigani biju židove, koji im nudaju robu. Pridolazi bogati seljak Čerevik sa svojom kćerkom Parasjom; dok se Čerevik nateže sa trgovcima, Parasja se divi lijepim stvarima, kojima obiluje sajam, i moli oca da joj nešto kupi. Djevojke pjevaju i draže momke, koji ih proganjaju. Jedan momak, Gricko, odmaknuvši se od grupe približi se Parasji koju ljubi već duže vremena. Dok Gricko ljubaka sa Parasjom, stari ciganin, njegov prijatelj, da odvrati pozornost ljudi od zaljubljenog para, priča fantastičnu priču o „Crvenom ruhu“: djavo se pojavljuje na sorčinskom sajmu u vidu crvenog ruha, koje donosi nesreću svakom, tko ga kupi, a kojeg se ne može uništiti. (Motiv „Crvenog ruha“ ima svoje leit-motiv: skok silazeće none c-h). Čerevik opazi razgovor zaljubljenih i rastavi ih, ali Gricko ga podsjeća, da je on sin jednog njegovog prijatelja; on voli i hoće da oženi Parasju. Stvar je uređena i svi odlaze u gostionu. Kor preuzimlje svoje vašarsko kretanje i pjev, dok se pomaže rasprši. Večer je pala. Scena je časkom prazna. Dolazi Čerevik i kum, njegov prijatelj; obojica napiti teturajući traže put kući i pjevaju komičan duet, narodnu pjesmu „Oj rududu-rududu“. Dotrči bijesna Čerevikova žena Hivrija, koja neće da zna za ženidbu Gricka i Parasje, jer se Gricko jednom s njom narugao. Čerevik je pri-

siljen da popusti. Gricko uvidja svoju nevolju i ostavši sam, izjada svoje боли i svoju ljubav pjevajući krasnu ukrajinsku „dumku“. Stari ciganin dolazi u susret Gricku; on mu obećaje da će mu pribavit Parasju, ako mu proda jeftino svoje ljepo volove; Gricko pristaje. Dolazi Parasja i kratak ljubavni dvo-piev završava prvi čin. (Samo ove dvije poslijedne scene — predviđene u scenariju Musorgskoga, ali od autora samo površno muzički izradjene — bile su napisane od priredjivača).

Dруги чин dogadja se u kući Čerevika; on duboko spava, a Hivrije kuha. (Hrkanje Čerevika, izraženo u orkestru kratkim kromatičkim frazama na jednom pedalu, od vanredno realnog i zabavnog je efekta). Hivrija je bijesna, jer ona očekuje svog dragana Afanasija Ivanovića popovića, i hoće da se rižeši svog muža. Ona ga napokon probudi, grdi ga i nakon dugog natezanja i svadjanja, otjera ga van. Ostavši Hivrija sama nestreljiva i užurbana pjeva jednu pjesmu. Dolazi popović Atanasij Ivanović. Hivrija ga posadi za stol i nudi ga najboljim zalogajima. Dragan se požudno baci na jelo, ali on žudi i za sladjim, za poljubcem. Nakon hinjenog otpora, Hivrija pusti se poljubiti. U tom času netko snažno zakuća na vratima: to je Čerevik sa svojim prijateljima, kojeg je doveo stari ciganin u nadi da zateče Hivriju sa njezinim ljubavnikom, da tako iznudi privolu za ženidbu Gricka i Parasje. (Manuskript ovog prvog dijela drugog čina je potpun i smatra se najboljim stranicama komične muzike Musorgskoga). Hivrija ustrašena sakrje Afanasija Ivanovića na krevet kod peći. Čerevik i njegovi drugovi udaju u kuću. Oni su svi nešto napiti, ali ih je pripovijest starog ciganina o „crvenom ruhu“ zbunila i uplašila i da se ohrabre piju još, i u koru zapjevaju pjesmu „Oj rududu-rududu“. Čerevik zastrašen daje zatvoriti prozor, a kum, koji se pravi hrabrim, na nagovor počne da priča strašnu priču o djavlu i njegovom „crvenom ruhu.“ Popović, koji sve to skriven sluša, užasnut iskotrlja se sa svog skrovišta; svi se okamene držeći da je to djavo. Ali stari ciganin, koji je uprav dotrčao sa zborom, razotkrije smotanog popovića, i triumfira dobivajući okladu i s njom jeftino volove. Hivrija je pokunjena, dok cijeli zbor obijesno pjeva pjesmu „Oj rududu-rududu“.

Treći čin počinje dumkom Parasje, nakon koje slijedi ljubavni dvo-piev Parasje i Gricka uz zadovoljnog oca Čerevika. Dolazi kor momaka i djevojaka, kojeg prekida Hivrija svojim naglim dolaskom hoteći se protiviti ženidbi, ali je Čerevik ušutkava i poziva sve na ples; čin se završava općim plesom hopaka. (Čerepnjin je za komponovanje scena, koje su između Parasjine dumke i završnog hopaka — jedino, što je Musorgski ostavio — upotrebljio materijal iz same opere i njezinih melodičnih fraza, držaći se strogo Musorgskoga stila).

Tip opere „Soročinski sajam“ je tip komične opere, zapravo opere buffe. Osobe su konvencionalne; to nisu karakteri

Dva talentirana mladi člana beogradskog Dramskog pozorišta: Miljan Alvez i Vojin Bošković, koji su u ovu sezonu kreirali mnoge uloge i ve-

Lićni Beltramić Gogolovac, koji je u mnogim godinama predstavio mnoge uloge, ca jutro.

Jedna znamenita japanska pjevačica, Haci Jaša, koncertriра сада s velikim uspjehom u Berlinu.

Jedna čuvana japska pjevačica, Haci Jaša, sada sa velikim uspjekom u Berlinu.

socijalnih tipova (kao u Gogoljevoj „Zenidbi“, čiji je prvi čin Musorgski takodjer ženjalno muzički obradio), nego su skoro junaci lakrdije: ljubavnici su nježni i naivni, žena svadljivka, dragan je smiješan, a muž je slabica. I upravo ova sloboda u izražaju daje mnogo draži ovoj operi Musorgskoga, koja je u historiji komične opere posvema daleko od sličnih tekovina zapadnih naroda. Gogoljev je klasični realizam našao u muzici Musorgskoga odekvatni i kongenijalni muzički izražaj.

Jakov Gotovac

Anegdote

Radi se o poznatoj našoj dramskoj glumici, koja je na glasu sa svojih čara i živahnoga temperamenta.

— Oče! — klikne neki oduševljeni mladić — to je pravi andeo! Ja je ljubim! Nemoj se protiviti, ne ču dopustiti, da i jednu riječ rekneš proti njoj.

— Ali, sinko, zašto da govorim o njoj zlo? Pa i ja sam, dok sam bio u tvojim godinama, isto tako strastveno bio zaljubljen u nju.

Zagrebačko Kazalište

Bilješke

PREMIJERA „SVETE IVANE“ bila je u Garrick-teatru u New-Yorku 28. decembra 1923., a izvela ju je Guildova trupa. Naslovnu ulogu kreirala je Winifred Lenihan. Prva izvedba u Londonu bila je 26. marta 1924. u Novom Teatru u St. Martins Lane sa Sybil Thorndike u naslovnoj ulozi. Iza toga davana je gotovo po čitavoj Evropi i Americi.

Premijera u Zagrebu bit će u srijedu 24. o. mj. Djelo režira g. Dr. Branko Gavella, inscenirao ga je g. Vasilije M. Uljanjićev, a preveo g. Slavko Batušić. Naslovnu ulogu igra g-dja Vikta Podgorska, a ostale uloge gg. Raić, Grković, Papić, Marićić, Milanov, Badalić, Petrović, Šulentić, Nučić, Sotošek, Bojničić, Dujšin, Pavić, Gerašić, Tepavac, Cilić, Grünhut, Krasek, Strozzi.

Sveta Ivana davat će se ove sezone samo jedan put.

PREMIJERA „SOROČINSKOG SAJMA“ od M. P. Murskoga u definitivnoj priredbi poznatog ruskog muzičara N. Cerepnjina bit će u utorak 30. juna. Djelo je uvježbao dirigent g. Krešimir Baranović, režira ga g. Boris Krivecki, a inscenacija je od g. Vasilija M. Uljanjićeva. Glavne partie pjevaju g-dje Morozova i Radoboj, te gg. Križaj, Lesić, Heržić, Vičar i Sepec. Plesove je uvježbala g-dja Margareta Froman.

JEDNA OTMENA GESTA

Prigodom turneje naše opere u Dalmaciji imala je u Splitu biti 22. maja Verdijeva „AIDA“. Gdje Marta Pospišil, koja je imala pjevati Amneris, nenadno je obolila i otkazala predstavu, koja se nikako ne bi mogla davati, da nije spasila situaciju gdje MARTA RAK-VELAR, bivša članica zagrebačke opere, koja je već prije duljeg vremena napustila operu i stalno živi u Splitu. Gdje Rak-Velar preuzeila je partiju Amneris i pjevala 22. i 25. maja, te je ovom svojom otmenom i samopožrtvovnom gestom omogućila, da se održi repertoar naše opere prigodom gostovanja.

VLADA ST. PETROVIĆ

Г-да Evgenija Pinterović kao Ljubašа и „Царској Невјести”, опери од Rimskog-Korsakova, у којој је имала великог успјеха

Гја Евгенија Пинтеровић као Љубаша у „Царској Невести”, опери од Римског-Корсакова, у којој је имала великог успеха.

— Фото М. Савић — Београд —

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. Odgovorni urednik, Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180. dinara; polugodišnja 90 dinara; trimesečna 45 dinara. Pretploata se šalje u Zagreb, Narodno Kazalište. „Makarije“ A. D. Zemun.